

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 2 lutego 2016 r.¹

Sprawa C-421/14

Banco Primus SA przeciwko Jesúsowi Gutiérrezowi Garcíi

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Juzgado de Primera Instancia n° 2 de Santander (sąd pierwszej instancji nr 2 w Santander, Hiszpania)]

Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich — Dyrektywa 93/13/EWG — Umowa kredytu hipotecznego — Krajowy przepis intertemporalny przewidujący termin zawity na wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na nieuczciwym charakterze warunku umowy — Zasada skuteczności — Klauzula natychmiastowej wymagalności — Warunek dotyczący obliczania zwykłych odsetek kapitałowych — Obowiązki sądu krajowego

I – Wprowadzenie

1. W niniejszej sprawie do Trybunału ponownie wystąpiono z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie wykładni dyrektywy 93/13/EWG² w odniesieniu do umowy kredytu hipotecznego.

2. Pytania prejudycjalne zadane Trybunałowi przez Juzgado de Primera Instancia n° 2 de Santander (sąd pierwszej instancji nr 2 w Santander) w ramach sporu dotyczącego nadzwyczajnego powództwa przeciwegzekucyjnego skierowanego przeciwko egzekucji z nieruchomości obciążonej hipoteką (zwanej dalej „postępowaniem w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką”), w którym dłużnik podnosi nieuczciwy charakter warunku umowy, odnoszą się do kryteriów oceny nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy i zakresu obowiązków sądu krajowego w ramach dokonywania tejże oceny. Trybunał ma zatem do czynienia z problematyką podejmowaną już często w orzecznictwie, lecz w dotąd niespotykanej konfiguracji, ponieważ rozpatrywane powództwo daje sądowi odsyłającemu możliwość skontrolowania z urzędu innych postanowień umowy, które nie są przedmiotem powództwa.

3. W tych okolicznościach zwrócono się do Trybunału, w szczególności, o ustalenie, czy ochrona, którą zapewniają art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 oznacza, że przeprowadzenie w pierwszym etapie kontroli z urzędu dotyczącej jednego lub większej liczby warunków umowy ogranicza obowiązek sądu krajowego do zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru innych warunków umowy na późniejszym etapie postępowania.

1 — Język oryginału: francuski.

2 — Dyrektywa Rady z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95, s. 29 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 2, s. 288).

II – Ramy prawne

A – Prawo Unii

4. Motyw dziewiętnasty dyrektywy 93/13 stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy ocena nieuczciwego charakteru warunków nie będzie dotyczyła warunków określających główny przedmiot umowy oraz stosunku jakości towarów i usług do ich ceny; główny przedmiot umowy i stosunek jakości towaru do jego ceny może jednak być brany pod uwagę przy ocenie uczciwości innych postanowień umowy [...]”.

5. Artykuł 4 tej dyrektywy stanowi:

„1. Nie naruszając przepisów art. 7, nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy, i z odniesieniem, w czasie wykonania [zawarcia] umowy, do wszelkich okoliczności związanych z wykonaniem [zawarciem] umowy oraz do [wszelkich] innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta [umowa] jest zależna.

2. Ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji [stosunku] ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem”.

6. Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

7. Zgodnie z art. 7 ust. 1 tej dyrektywy:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu [dalszemu] stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami”.

B – Prawo hiszpańskie

8. Ley 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (ustawa 1/2013 o środkach służących wzmocnieniu ochrony dłużników hipotecznych oraz o restrukturyzacji długu i najmie socjalnym, zwana dalej „ustawą 1/2003”) z dnia 14 maja 2013 r.³ zmieniła Ley de enjuiciamiento civil (kodeks postępowania cywilnego, zwany dalej „kodeksem postępowania cywilnego”) z dnia 7 stycznia 2000 r.⁴

3 — BOE nr 116 z dnia 15 maja 2013 r., s. 36373.

4 — BOE nr 7 z dnia 8 stycznia 2000 r., s. 575.

9. Egzekucja wierzytelności zabezpieczonej hipoteką jest uregulowana w art. 681–698 kodeksu postępowania cywilnego. Artykuł 695 kodeksu postępowania cywilnego, również po wprowadzeniu zmian ustawą 1/2013, ma następujące brzmienie:

„1. W postępowaniach, o których mowa w niniejszym rozdziale, powództwo przeciwegzekucyjne dłużnika jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy opiera się na następujących podstawach:

[...]

4) nieuczciwym charakterze warunku umowy, który stanowi podstawę egzekucji lub na podstawie którego ustalona została wysokość dochodzonej kwoty.

[...]

4. Od postanowienia o umorzeniu egzekucji lub o niestosowaniu nieuczciwego warunku umowy przysługuje środek odwoławczy.

W innych przypadkach postanowienia rozstrzygające w przedmiocie powództwa przeciwegzekucyjnego wydane na podstawie niniejszego artykułu nie podlegają zaskarżeniu i wywołują skutki wyłącznie w ramach postępowania egzekucyjnego, w którym zostały one wydane”.

10. Na mocy art. 556 ust. 1 kodeksu postępowania cywilnego powództwo przeciwegzekucyjne na podstawie art. 695 kodeksu postępowania cywilnego, również w brzmieniu obowiązującym po wprowadzeniu zmian ustawą 1/2013, musi zostać wytoczone w terminie dziesięciu dni od doręczenia pisma wszczynającego egzekucję. Termin ten ma zastosowanie do egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, ponieważ odesłanie do rzeczonożego terminu znajduje się w art. 557 kodeksu postępowania cywilnego, również zmienionego ustawą 1/2013, który dotyczy postępowania przeciwegzekucyjnego w ramach egzekucji prowadzonej na podstawie pozasądowych tytułów egzekucyjnych lub tytułów egzekucyjnych pochodzących od sądów polubownych (co obejmuje, w szczególności, dotyczące kredytów hipotecznych akty notarialne będące podstawą postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką).

11. Zgodnie z art. 693 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego, w brzmieniu nadanym mu ustawą 1/2013, dotyczącym natychmiastowej wymagalności wierzytelności spłacanych w ratach:

„2. Kredytodawca może domagać się spłaty całości długu z tytułu kapitału i odsetek, jeżeli w umowie kredytowej została przewidziana taka możliwość z powodu zaległości w spłacie przynajmniej do trzech rat miesięcznych lub gdy liczba niezapłaconych rat jest równoważna z tym, że dłużnik nie wykonał swojego zobowiązania do zapłaty przez okres wynoszący minimum trzy miesiące”.

12. Pierwszy przepis przejściowy ustawy 1/2013 stanowi:

„Niniejsza ustawa ma zastosowanie do postępowań sądowych lub pozasądowych mających za przedmiot egzekucję wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, będących w toku w chwili wejścia w życie ustawy, w których nie przeprowadzono eksmisji”.

13. Czwarty przepis przejściowy ustawy 1/2013 (zwany dalej „czwartym przepisem przejściowym”) dotyczy postępowań egzekucyjnych wszczętych przed wejściem w życie ustawy 1/2013, które nie zostały jeszcze zakończone. Przepis ten ma następujące brzmienie:

„1. Zmiany kodeksu postępowania cywilnego wprowadzone niniejszą ustawą mają zastosowanie do postępowań egzekucyjnych będących w toku w dniu jej wejścia w życie wyłącznie w odniesieniu do pozostałych do przeprowadzenia czynności egzekucyjnych.

2. W każdym razie, w postępowaniach egzekucyjnych będących w toku w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, w których upłynął przewidziany w art. 556 ust. 1 kodeksu postępowania cywilnego dziesięciodniowy termin na wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego, strony, przeciwko którym toczy się egzekucja, dysponują jednomiesięcznym terminem zawitym na wytoczenie nadzwyczajnego powództwa egzekucyjnego opartego na istnieniu nowych podstaw powództwa przewidzianych w art. 557 ust. 1 pkt 7 i art. 695 ust. 1 pkt 4 kodeksu postępowania cywilnego.

Miesięczny termin zawity liczony jest od dnia następującego po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, a wytoczenie nadzwyczajnego powództwa przeciwegzekucyjnego będzie skutkowało zawieszeniem postępowania do czasu rozstrzygnięcia w przedmiocie powództwa, zgodnie z art. 558 i nast. i 695 kodeksu postępowania cywilnego.

Niniejszy przepis przejściowy ma zastosowanie do każdego postępowania egzekucyjnego, w którym nie nastąpiło objęcie nieruchomości w posiadanie przez nabywcę zgodnie z art. 675 kodeksu postępowania cywilnego.

3. Także w toczących się postępowaniach egzekucyjnych, w których w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy rozpoczął już bieg przewidziany w art. 556 ust. 1 kodeksu postępowania cywilnego dziesięciodniowy termin na wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego, strony, przeciwko którym toczy się egzekucja, dysponują tym samym miesięcznym terminem zawitym na wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na istnieniu którejkolwiek z podstaw przewidzianych w art. 557 i 695 kodeksu postępowania cywilnego.

4. Ogłoszenie niniejszego przepisu jest równoznaczne z pełnym i skutecznym powiadomieniem dla celów doręczenia i obliczania terminów przewidzianych w ust. 2 i 3 niniejszego artykułu i w żadnym przypadku nie ma konieczności wydawania w tym zakresie odrębnego orzeczenia.

[...]”.

14. Natomiast zgodnie z art. 136 kodeksu postępowania cywilnego:

„Po upływie terminu na dokonanie przez stronę czynności procesowej następuje prekluzja i utrata możliwości dokonania danej czynności. Sekretarz sądowy odnotowuje upływ terminu, zarządza środki, które należy przyjąć, lub zawiadamia sąd w celu wydania rozstrzygnięcia”.

15. Artykuł 207 kodeksu postępowania cywilnego stanowi:

„[...]”

3. Orzeczenie prawomocne uzyskuje powagę rzeczy osądzonej i sąd rozpatrujący daną sprawę jest w każdym razie obowiązany stosować się do niego.

4. Po upływie terminu na wniesienie środka zaskarżenia w sytuacji, gdy nie doszło do wniesienia środka zaskarżenia, orzeczenia stają się prawomocne i uzyskują powagę rzeczy osądzonej, a sąd rozpatrujący daną sprawę jest w każdym razie obowiązany stosować się do niego”.

16. Artykuł 222 ust. 1 kodeksu postępowania cywilnego stanowi, że „[p]owaga rzeczy osądzonej w odniesieniu do prawomocnych wyroków, niezależnie od tego, czy uwzględniają one czy oddalają żądanie, wyklucza – zgodnie z przepisami ustawy – prowadzenie w przyszłości postępowania, którego przedmiot byłby identyczny z przedmiotem postępowania objętego powagą rzeczy osądzonej”.

III – Okoliczności faktyczne sporu przed sądem odsyłającym, pytania prejudycjalne i przebieg postępowania przed Trybunałem

17. W dniu 12 czerwca 2008 r. Banco Primus SA (zwany dalej „Banco Primus”) udzielił J. Gutiérrezowi Garcíi kredytu zabezpieczonego hipoteką ustanowioną na jego mieszkaniu. Kredyt ten został przyznany na okres 47 lat, a jej spłata została rozłożona na 564 rat miesięcznych.

18. W dniu 23 marca 2010 r., z powodu uchybienia przez pozwanego w postępowaniu przed sądem odsyłającym obowiązkowi zapłaty siedmiu kolejnych rat miesięcznych na poczet spłaty kredytu, instytucja bankowa zażądała na podstawie zawartej w umowie kredytowej klauzuli natychmiastowej wymagalności zapłaty całej kwoty głównej wraz z odsetkami zwykłymi i odsetkami za zwłokę oraz różnymi kosztami, a także sprzedaży w drodze licytacji nieruchomości obciążonej hipoteką.

19. W dniu 11 stycznia 2011 r. miała miejsce wspomniana licytacja, ale nie stawił się żaden licytant. W konsekwencji wydanym w postępowaniu egzekucyjnym postanowieniem z dnia 21 marca 2011 r. sąd odsyłający przysądził nieruchomość na rzecz Banco Primus za kwotę 78 482,34 EUR, która stanowiła 50% wartości szacunkowej. W dniu 6 kwietnia 2011 r. Banco Primus zażądał objęcia w posiadanie tego dobra, co zostało odroczone ze względu na sukcesywne podniesienie trzech zarzutów, z których ostatni został rozstrzygnięty postanowieniem z dnia 8 kwietnia 2014 r., które to postanowienie zakończyło postępowanie w przedmiocie zawieszenia eksmisji.

20. W dniu 11 czerwca 2014 r. J. Gutiérrez García wytoczył na podstawie art. 695 kodeksu postępowania cywilnego nadzwyczajne powództwo przeciwegzekucyjne w postępowaniu w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, powołując się na nieuczciwy charakter warunku umowy kredytowej, dotyczący odsetek za zwłokę. Warunek ten był już jednak przedmiotem kontroli przeprowadzonej z urzędu, w wyniku której postanowieniem z dnia 12 czerwca 2013 r. odsetki te zostały obniżone do zera⁵.

21. Postanowieniem z dnia 16 czerwca 2014 r. sąd odsyłający uznał powództwo za skutecznie wytoczone i zawiesił postępowanie egzekucyjne dotyczące wierzytelności zabezpieczone hipoteką, o czym poinformował Trybunał pismem z dnia 29 września 2014 r.

22. W ramach badania zasadności powództwa sąd ten stwierdził, że za nieuczciwe w rozumieniu dyrektywy 93/13 można uznać pewne warunki umowy kredytowej, inne niż dotyczące odsetek za zwłokę, a mianowicie, po pierwsze, klauzulę natychmiastowej wymagalności, zgodnie z którą Banco Primus może zażądać natychmiastowej spłaty kapitału, odsetek i różnych kosztów, w szczególności, w przypadku niezapłacenia w ustalonym terminie rat z tytułu kwoty głównej, zwykłych odsetek lub zaliczek, a po drugie, warunek dotyczący odsetek zwykłych, który przewiduje obliczanie odsetek na podstawie formuły matematycznej, zgodnie z którą pozostała do spłaty kwota główna i wymagalne odsetki dzielone są przez liczbę dni w roku bankowym, a mianowicie 360 dni.

23. Powództwo przeciwegzekucyjne zostało jednakże wytoczone dopiero po około roku od upływu terminu zawitego, ustanowionego przez czwarty przepis przejściowy. Przepis ten stanowiłby zatem w niniejszej sprawie przeszkodę dla dokonania przez sąd odsyłający oceny niektórych warunków umowy kredytowej, które mogłyby zostać uznane za nieuczciwe w rozumieniu dyrektywy 93/13. Sąd odsyłający żywi jednak wątpliwości co do zgodności tego przepisu z dyrektywą 93/13. Sąd ten zmierza również do uzyskania wyjaśnień w odniesieniu do kryteriów oceny nieuczciwego charakteru niektórych warunków, a także co do obowiązków sądu krajowego w przypadku stwierdzenia istnienia nieuczciwego warunku.

5 — Zmiana sposobu obliczania odsetek miała miejsce po wejściu w życie ustawy 1/2013.

24. W tych okolicznościach postanowieniem z dnia 10 września 2014 r., które wpłynęło do sekretariatu Trybunału w tym samym dniu, Juzgado de Primera Instancia n° 2 de Santander (sąd pierwszej instancji nr 2 w Santander) postanowił utrzymać zawieszenie postępowania i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) a) Czy czwarty przepis przejściowy [...] należy interpretować w ten sposób, że nie może on stanowić przeszkody dla ochrony konsumentów?
- b) Czy zgodnie z dyrektywą [93/13], a w szczególności z jej art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1, w celu zapewnienia ochrony konsumentów i użytkowników w myśl zasad równoważności i skuteczności, dozwolone jest, by konsument podniósł istnienie nieuczciwych warunków umowy po czasie przewidzianym w przepisach krajowych na podniesienie takiego zarzutu, a sąd krajowy powinien wówczas zbadać takie warunki?
- c) Czy zgodnie z dyrektywą [93/13], a w szczególności z jej art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1, w celu zapewnienia ochrony konsumentów i użytkowników w myśl zasad równoważności i skuteczności, sąd krajowy powinien zbadać z urzędu istnienie nieuczciwego warunku umownego, wyciągając odpowiednie konsekwencje, nawet jeżeli wcześniej doszedł do przeciwnego wniosku lub odrzucił dokonanie tej oceny w postanowieniu prawomocnym [korzystającym z powagi rzeczy osądzonej] zgodnie z krajowym prawem procesowym?
- 2) W jaki sposób stosunek jakości do ceny może mieć wpływ na kontrolę nieuczciwego charakteru warunków umowy niemających zasadniczego charakteru? Czy dokonując takiej pośredniej kontroli tego rodzaju czynników istotne jest wzięcie pod uwagę prawnych limitów cenowych ustanowionych w przepisach krajowych? Czy może się zdarzyć, że [warunki] umowy ważne in abstracto utracą ważność [staną się bezskuteczne], gdy uzna się, że cena transakcji jest bardzo wysoka w stosunku do zwykłej ceny rynkowej?
- 3) Czy do celów stosowania art. 4 dyrektywy [93/13] można brać pod uwagę okoliczności, które zaistniały po zawarciu umowy, jeżeli tak wynika z analizy przepisów krajowych?
- 4) a) Czy art. 693 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego, zmieniony przez ustawę 1/2013, należy interpretować w ten sposób, że nie może on stanowić przeszkod[ny] dla ochrony interesów konsumentów?
- b) Czy zgodnie z dyrektywą [93/13], a w szczególności z jej art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1, w celu zapewnienia ochrony konsumentów i użytkowników w myśl zasad równoważności i skuteczności, gdy sąd krajowy bada istnienie nieuczciwego warunku umowy dotyczącego natychmiastowej wymagalności, powinien uznać go za niebyły [bezskuteczny] i wyciągnąć właściwe konsekwencje, nawet jeżeli przedsiębiorca odczekał minimalny okres przewidziany w przepisach krajowych?”.

25. Sąd odsyłający zwrócił się do Trybunału o rozpoznanie sprawy w trybie przyspieszonym, na podstawie przepisów art. 105 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem. Wniosek ten został oddalony postanowieniem z dnia 11 listopada 2014 r., w szczególności z tego powodu, że – jak sąd odsyłający poinformował Trybunał pismem z dnia 29 września 2014 r. – zawiesił on postępowanie egzekucyjne postanowieniem z dnia 16 czerwca 2014 r., w wyniku czego J. Gutiérrez García nie jest narażony na natychmiastową utratę mieszkania.

26. Uwagi na piśmie zostały przedstawione przez Banco Primus, rząd hiszpański oraz Komisję Europejską.

27. Rząd hiszpański oraz Komisja przedstawiły stanowiska na rozprawie, która odbyła się w dniu 24 września 2015 r.

IV – Analiza

A – W przedmiocie dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

28. W swoich uwagach na piśmie rząd hiszpański kwestionuje dopuszczalność zadanych pytań twierdząc, że odpowiedzi Trybunału nie będą użyteczne dla sądu odsyłającego do rozstrzygnięcia zawisłego przed nim sporu. Sąd ten bowiem nie jest już właściwy, ponieważ zakończył on postępowanie egzekucyjne, nakazując eksmisję dłużnika i mieszkańców postanowieniem z dnia 8 kwietnia 2014 r., które uzyskało powagę rzeczy osądzonej.

29. Banco Primus nie podnosi wyraźnie niedopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, lecz przedstawia podobne argumenty.

30. Nie sądzę, aby pytania zadane przez sąd odsyłający mogły zostać uznane za niedopuszczalne. Opis przepisów krajowych przez sąd odsyłający pozwala zrozumieć w sposób jasny, że postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie jest zakończone. Czwarty przepis przejściowy stanowi, że ustawa ta znajduje zastosowanie „do każdego postępowania egzekucyjnego, w którym nie nastąpiło objęcie nieruchomości w posiadanie przez nabywcę”. Postępowanie egzekucyjne nie zostało zakończone, ponieważ objęcie nieruchomości w posiadanie nie miało miejsca, co rząd hiszpański sam potwierdził w swoich uwagach na piśmie⁶.

31. Ponadto czwarty przepis przejściowy pozwala właśnie na podważenie postanowienia wydanego w postępowaniu egzekucyjnym, które stało się prawomocne z powodu upływu zwykłego terminu na wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego przed wejściem tej ustawy w życie.

32. W konsekwencji domniemanie znaczenia dla sprawy, jakie towarzyszy wnioskowi o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, nie zostało obalone na podstawie zastrzeżeń wysuniętych przez rząd hiszpański i Banco Primus⁷, a pytania prejudycjalne są zatem w całości dopuszczalne.

B – Co do istoty

1. W przedmiocie pytania pierwszego

a) W przedmiocie pytania pierwszego lit. a) i b)

33. Za pomocą swojego pierwszego pytania lit. a) i b) sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy, mając na względzie zasady równoważności i skuteczności, art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie stosowaniu przejściowego krajowego przepisu proceduralnego, takiego jak rozpatrywany w sprawie przed sądem odsyłającym, wyznaczającego konsumentom termin zawity jednego miesiąca liczonego od dnia następującego po ogłoszeniu ustawy, w której ów przepis się znajduje, na wytoczenie powództwa opartego na zarzucanym nieuczciwym charakterze warunków umowy w ramach postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką.

6 — Z ram prawnych przedstawionych przez sąd odsyłający wynika, że czwarty przepis przejściowy dotyczy postępowań egzekucyjnych wszczętych przed wejściem w życie ustawy 1/2013, które nie zostały jeszcze zakończone.

7 — Zobacz, w szczególności, wyrok Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 34.

34. Trybunał niedawno analizował pytanie w istocie identyczne w postępowaniu w sprawie BBVA⁸, w którym proponowałem w opinii z dnia 13 maja 2015 r.⁹ stwierdzenie niezgodności z prawem terminu zawitego ustanowionego ustawą 1/2013. Zgadając się z tą opinią, w wyroku BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731) Trybunał orzekł, że „art. 6 i 7 dyrektywy [93/13] należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie stosowaniu przejściowego przepisu krajowego [...], wyznaczającego konsumentom, wobec których przed dniem wejścia w życie ustawy zawierającej rzeczony przepis wszczęto postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką i które to postępowanie nie zostało do tego dnia zakończone, termin zawity jednego miesiąca, rozpoczynający bieg w dniu następnym po opublikowaniu tej ustawy, na wniesienie zarzutu [wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego] wobec przymusowej egzekucji, opartego na zarzucanym nieuczciwym charakterze warunków umowy”.

35. Ponieważ zgodność z prawem owego terminu została już zakwestionowana przez Trybunał, niniejsza opinia będzie zatem dotyczyć aspektów dotychczas nierozpatrzonych w ramach postępowania w sprawie BBVA¹⁰. W odniesieniu do pozostałych aspektów odsyłam do wyroku Trybunału, a także do mojej opinii w tej sprawie.

b) W przedmiocie pytania pierwszego lit. c)

i) Uwagi wstępne

36. Wydaje mi się, że przed przystąpieniem do analizy tego pytania warto przypomnieć, że w następstwie wydania wyroku Aziz¹¹ ustawa 1/2013 zmieniła przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące, w szczególności, postępowania egzekucyjnego w przypadku wierzytelności zabezpieczonych hipoteką lub zastawem w celu dostosowania postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką do tego orzecznictwa. Mówiąc dokładniej, ustawodawca hiszpański zmienił kodeks postępowania cywilnego, po pierwsze, umożliwiając sądowi dokonanie z urzędu oceny, na dowolnym etapie postępowania, nieuczciwego charakteru warunków umowy¹² i, po drugie, dodając nową podstawę powództwa przeciwegzekucyjnego opartą na nieuczciwym charakterze warunku umowy stanowiącego podstawę egzekucji lub warunku, na mocy którego ustalona została wysokość kwoty wymagalnej¹³.

37. To właśnie w tym kontekście należy zbadać pytanie pierwsze lit. c) zadane przez sąd odsyłający.

ii) Przeformułowanie pytania pierwszego lit. c)

38. Sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 zobowiązuje sąd krajowy do kontroli z urzędu istnienia nieuczciwych warunków i to nawet wtedy, gdy wcześniej nie przeprowadził tego badania lub gdy orzekł, że nie były one nieuczciwe w orzeczeniu korzystającym na mocy prawa krajowego z powagi rzeczy osądzonej.

8 — Wyrok BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731.

9 — Zobacz moja opinia w sprawie BBVA (C-8/14, EU:C:2015:321). W sprawie tej stwierdziłem, że „w świetle zasady skuteczności, art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 sprzeciwiają się krajowemu przepisowi przejściowemu [...], który ogranicza miesięcznym terminem zawitym liczoną od dnia następującego po dniu ogłoszenia ustawy zawierającej ów przepis, wytoczenie przez konsumentów w ramach toczącego się postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na nieuczciwym charakterze warunków umownych” (pkt 74).

10 — Wyrok BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731.

11 — C-415/11, EU:C:2013:164. Zobacz w tym względzie moja opinia w sprawie BBVA, C-8/14, EU:C:2015:321, pkt 30–33.

12 — Zobacz art. 552 ust. 1 kodeksu postępowania cywilnego. Artykuł ten należy do przepisów ogólnych mających zastosowanie do każdego postępowania egzekucyjnego. W konsekwencji kontrola wykonywana przez sąd z urzędu dotyczy zarówno zwykłego postępowania egzekucyjnego, jak i postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką.

13 — W odniesieniu do postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką zob. art. 695 ust. 1 pkt 4 kodeksu postępowania cywilnego. W odniesieniu do zwykłego postępowania egzekucyjnego zob. art. 557 ust. 1 pkt 7 kodeksu postępowania cywilnego.

39. W ramach tego pytania sąd odsyłający rozważa dwa przypadki, czyli sytuację, w której sąd krajowy wcześniej nie skontrolował warunku, i sytuację, w której w postanowieniu sądu krajowego korzystającym z powagi rzeczy osądzonej sąd ten uznał, że warunki te nie były nieuczciwe.

40. Na podstawie krajowych akt sprawy złożonych w sekretariacie Trybunału zwracam jednak uwagę, że w tekście orzeczenia krajowego przywołanego przez sąd odsyłający, a mianowicie postanowienia z dnia 12 czerwca 2013 r., sąd ten ograniczył się jedynie do stwierdzenia z urzędu nieuczciwego charakteru warunku dotyczącego odsetek za zwłokę, bez rozstrzygania ani nawet wspomnienia tej kwestii w odniesieniu do pozostałych warunków umowy¹⁴. W konsekwencji w mojej analizie pominię drugi scenariusz, do którego odnosi się pytanie zadane przez sąd odsyłający, gdyż ma on w oczywisty sposób charakter hipotetyczny.

41. Z tego względu nie można podzielić argumentu podniesionego przez rząd hiszpański w uwagach na piśmie, zgodnie z którym sąd odsyłający zmierza do ponownego zbadania podstawy ustanowienia zabezpieczenia hipoteką, w odniesieniu do której stwierdził on, w postanowieniu korzystającym z powagi rzeczy osądzonej, że nie zawiera on nieuczciwych warunków¹⁵.

42. W celu udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania sądu odsyłającego, a także mając na uwadze ideę współpracy, którą Trybunał powinien realizować wspólnie z sądem krajowym, proponuję przeformułować przedstawione pytanie w taki sposób by miało ono na celu ustalenie, czy ochrona, którą zapewniają art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 oznacza, że przeprowadzenie na pierwszym etapie kontroli z urzędu dotyczącej jednego lub większej liczby warunków umowy ogranicza obowiązek sądu krajowego do zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru innych warunków umowy na późniejszym etapie postępowania.

43. Właśnie to pytanie poddam teraz analizie, przypominając, w pierwszej kolejności, istotne dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy orzecznictwo Trybunału.

iii) Krótki opis orzecznictwa istotnego dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy

44. Wydaje mi się ważne, aby na wstępie przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem ustanowiony przez dyrektywę 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania¹⁶.

14 — Należy zauważyć, że jak wynika z pkt 36 niniejszej opinii, jak również z pkt 30–33 mojej opinii w sprawie BBVA (C-8/14, EU:C:2015:321), przed wejściem w życie ustawy 1/2013 sędzia prowadzący postępowanie egzekucyjne nie mógł dokonać z urzędu oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy kredytowej. Ponieważ przywołane postanowienie krajowe zostało wydane w dniu 12 czerwca 2013 r., wydaje się, że to właśnie wejście w życie ustawy 1/2013 w dniu 15 maja 2013 r. pozwoliło temu sądowi na przeprowadzenie z urzędu kontroli, która w konsekwencji spowodowała obniżenie do zera odsetek za zwłokę. Pragnę również zauważyć, że w postanowieniu tym znajduje się odesłanie do wyroków: Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164; Jörös, C-397/11, EU:C:2013:340.

15 — Dokładniej rzecz ujmując, rząd hiszpański powołuje się na formalną powagę rzeczy osądzonej tego postanowienia i powołuje się w tym względzie na art. 207 kodeksu postępowania cywilnego. Jednakże pragnę zauważyć, m.in., że w odniesieniu do materialnej powagi rzeczy osądzonej, przewidzianej w art. 222 owego kodeksu, część doktryny zaprzecza istnieniu materialnej powagi rzeczy osądzonej postanowienia kończącego postępowanie w przedmiocie powództwa przeciwegzekucyjnego. Zanegowanie to opiera się, po pierwsze, na przepisie art. 561 ust. 1 kodeksu postępowania cywilnego, dotyczącym powództwa opartego na podstawach materialnoprawnych, który stanowi, że „po wysłuchaniu stron w przedmiocie powództwa przeciwegzekucyjnego nieopartego na uchybieniach proceduralnych i, ewentualnie, po przeprowadzeniu rozprawy sąd, w formie postanowienia, wyłącznie do celów egzekucji, dokonuje jednego z poniższych rozstrzygnięć [...]” (wyróżnienie moje). Z drugiej strony są podnoszone w doktrynie głosy, że zanegowanie istnienia materialnej powagi rzeczy osądzonej postanowienia kończącego postępowanie w przedmiocie powództwa przeciwegzekucyjnego opiera się na tym, że prawomocne postanowienia wydane po przeprowadzeniu procedury skróconej są pozbawione powagi rzeczy osądzonej w sensie materialnym. Zobacz w tym względzie A. De la Oliva Santos, Andrés, *Objeto del proceso y cosa juzgada en el proceso civil*, Thomson-Civitas 2005, s. 119–124.

16 — Zobacz, w szczególności, wyroki: Océano Grupo Editorial i Salvat Editores, od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, pkt 25; Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 44; postanowienie Banco Popular Español i Banco de Valencia, C-537/12 i C-116/13, EU:C:2013:759, pkt 39; a także wyrok Sánchez Morcillo i Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, pkt 22.

45. Trybunał konsekwentnie stwierdza, że ze względu na tę słabszą pozycję jednej ze stron art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 przewiduje, że nieuczciwe warunki nie będą wiążące dla konsumenta. Jest to przepis bezwzględnie obowiązujący, który zmierza do zastąpienia ustanowionej przez umowę formalnej równowagi praw i obowiązków stron umowy rzeczywistą równowagą, która przywraca równość stron¹⁷.

46. Jeśli chodzi o obowiązek badania nieuczciwych warunków z urzędu¹⁸, to Trybunał w pierwszej kolejności uznał, że sąd krajowy może przeprowadzić taką kontrolę¹⁹, a w drugiej kolejności, że sąd krajowy jest zobowiązany do zbadania z urzędu, czy dane postanowienia umowy wchodzące w zakres stosowania dyrektywy 93/13 mają nieuczciwy charakter, i do tego, dokonawszy takiego badania, zniwelować brak równowagi między stronami umowy, o ile posiada niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego²⁰. Trybunał zatem przekształcił przysługującą sądowi krajowemu możliwość zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umowy w spoczywający na nim obowiązek. Zmiana ta oznacza, że rola przyznana w dziedzinie ochrony konsumentów przez prawo Unii sądowi krajowemu „nie ogranicza się do zwykłej możliwości orzeczenia w przedmiocie ewentualnie nieuczciwego charakteru warunku umowy, ale obejmuje ona także obowiązek zbadania tej kwestii z urzędu”²¹.

47. Należy ponadto przypomnieć, że uzasadnieniem takiego obowiązku jest rodzaj i waga interesu publicznego stanowiącego podstawę ochrony udzielonej konsumentom w przepisach dyrektywy 93/13²². Sąd rozpatrujący sprawę jest zatem zobowiązany do zapewnienia skuteczności (effet utile) ochrony, co stanowi cel przepisów tej dyrektywy.

48. W konsekwencji jestem zdania, że na gruncie dyrektywy 93/13 okoliczność, że sąd krajowy, po skutecznym wytoczeniu przed nim powództwa, nie skontrolował warunku umowy na określonym etapie postępowania, nie stoi na przeszkodzie przeprowadzeniu przezeń kontroli innych warunków na późniejszym etapie proceduralnym²³.

49. W świetle całości powyższych rozważań proponuję, aby odpowiedzieć na zadane przez sąd odsyłający pierwsze pytanie prejudycjalne lit. c), że ochrona, którą zapewniają konsumentom art. 6 i 7 dyrektywy 93/13, oznacza, że przeprowadzenie na pierwszym etapie kontroli z urzędu dotyczącej jednego lub większej liczby warunków umowy nie może ograniczać obowiązku sądu krajowego do zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru innych warunków umowy na późniejszym etapie postępowania.

17 — Zobacz, w szczególności, wyroki: Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, pkt 36; Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 30.

18 — Zauważam, że w niniejszym przypadku nie chodzi o sytuację, w której sąd rozstrzygnął już kwestię nieuczciwego charakteru warunków umowy, a co za tym idzie nie chodzi o podwójną kontrolę z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umowy, w kontekście której Trybunał orzekł, że „celem zasady skutecznej ochrony sądowej nie jest przyznanie prawa dostępu do dwóch instancji sądowych, ale jedynie zapewnienie prawa dostępu do sądu”. Zob. wyrok Sánchez Morcillo i Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, pkt 36. Natomiast, jak wynika z krajowych akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, chodzi tu o kontrolę z urzędu nieuczciwych warunków umowy na dwóch różnych etapach postępowania egzekucyjnego w tej samej instancji. Zobacz w tym względzie pkt 42 niniejszej opinii.

19 — Wyrok Océano Grupo Editorial i Salvat Editores, od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, pkt 29.

20 — Wyrok Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo; a także postanowienie Banco Popular Español i Banco de Valencia, C-537/12 i C-116/13, EU:C:2013:759, pkt 41.

21 — Wyróżnienie moje. Wyrok Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 32; Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 22, 23 i przytoczone tam orzecznictwo.

22 — Wyrok Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, pkt 38.

23 — W odniesieniu do postępowania w sprawie nakazu zapłaty zob. moja opinia w sprawie Finanmadrid E.F.C., C-49/14, EU:C:2015:746, pkt 72–74.

2. W przedmiocie pytań drugiego i trzeciego

50. Za pomocą tych dwóch pytań, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający zwraca się do Trybunału, zasadniczo, o rozstrzygnięcie zagadnienia kryteriów oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy dotyczących ustalania odsetek zwykłych i natychmiastowej wymagalności, takich jak przewidziane w umowie stanowiącej przedmiot postępowania głównego, a także w kwestii obowiązków spoczywających na sądzie krajowym na podstawie art. 4 dyrektywy 93/13, w celu ustalenia, czy przy badaniu takich warunków umowy sąd ten musi wziąć pod uwagę stosunek jakości do ceny dostawy lub świadczenia wynikający z rozpatrywanej całościowo umowy kredytowej, limitów cenowych ustanowionych w przepisach krajowych i okoliczności późniejszych wobec zawarcia umowy.

51. Aby odpowiedzieć na te pytania, zacznę od przypomnienia ogólnych kryteriów oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy, które zostały określone przez Trybunał w orzecznictwie. Następnie przystąpię w świetle tego orzecznictwa do analizy, po pierwsze, postanowienia dotyczącego odsetek zwykłych w świetle art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, a po drugie klauzuli natychmiastowej wymagalności w świetle art. 4 ust. 1 tej dyrektywy.

a) Przypomnienie orzecznictwa w przedmiocie kryteriów oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy

52. Po pierwsze, Trybunał kilkakrotnie podkreślił, że dysponuje kompetencją, z jednej strony, do dokonywania wykładni pojęcia „nieuczciwych postanowień umowy”, o których mowa w art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz w jej załączniku, jak też, z drugiej strony, do ustalenia kryteriów, jakie sąd krajowy może lub powinien stosować w toku badania postanowienia umowy w świetle przepisów tej dyrektywy. Trybunał orzekł natomiast, że to do sądu krajowego należy rozstrzygnięcie, z uwzględnieniem tych kryteriów, w przedmiocie kwalifikacji konkretnego warunku umowy w zależności od okoliczności danego przypadku rozpatrywanego w postępowaniu głównym²⁴. Kompleksowe zbadanie skutków, które dany warunek umowy może wywoływać w ramach prawa znajdującego zastosowanie do tej umowy, wymaga zbadania krajowego porządku prawnego, co może przeprowadzić tylko sąd krajowy²⁵. Do niego należy również rozstrzygnięcie w przedmiocie nieuczciwego charakteru spornych warunków²⁶, ponieważ Trybunał powinien ograniczyć się do udzielenia sądowi odsyłającemu wskazówek, które ten ostatni powinien uwzględnić przy dokonywaniu oceny nieuczciwego charakteru rozpatrywanego postanowienia umowy²⁷.

53. Po drugie, Trybunał wskazał, że odwołując się do pojęć „dobrej wiary” oraz „znaczącej nierównowagi” wynikających z umowy praw i obowiązków stron na niekorzyść konsumenta przepis art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 definiuje – jedynie w sposób abstrakcyjny – czynniki, które nadają nienegocjowanej indywidualnie klauzuli umowy nieuczciwy charakter²⁸.

54. W kwestii tej – jak słusznie wskazała już rzecznik generalna J. Kokott w swojej opinii w sprawie Aziz²⁹ – Trybunał wyjaśnił, że aby ustalić, czy jakaś klauzula powoduje na niekorzyść konsumenta „znaczącą nierównowagę” wynikających z umowy praw i obowiązków stron, należy w szczególności wziąć pod uwagę zasady, jakie przepisy mają zgodnie z prawem krajowym zastosowanie w przypadku braku porozumienia stron [w podobnym przypadku]. Zdaniem Trybunału taka analiza porównawcza powoduje, że sąd krajowy będzie w stanie ocenić, czy, i w odpowiednim przypadku, w jakim zakresie,

24 — Wyroki: Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, pkt 22; Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 66.

25 — Wyrok Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, pkt 30. Zobacz także opinia rzecznik generalnej J. Kokott w sprawie Aziz, C-415/11, EU:C:2012:700, pkt 66.

26 — Wyroki: Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, pkt 22; Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 66.

27 — Zobacz wyrok Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 66.

28 — Ibidem, pkt 67 i przytoczone tam orzecznictwo.

29 — C-415/11, EU:C:2012:700, pkt 71.

umowa ta stawia konsumenta w sytuacji gorszej niż ta przewidziana w obowiązujących przepisach krajowych. Podobnie wskazuje on, że właściwe w tym przypadku wydaje się przeprowadzenie analizy sytuacji prawnej konsumenta pod kątem posiadanych przezeń zgodnie z prawem krajowym możliwości doprowadzenia do zaprzestania stosowania nieuczciwych warunków³⁰.

55. Po trzecie, jeśli chodzi o kwestię, w jakich okolicznościach taka nierównowaga powstaje „w sprzeczności z wymogami dobrej wiary”, Trybunał stwierdził, że biorąc pod uwagę motyw szesnasty dyrektywy 93/13, sąd krajowy musi w tym zakresie sprawdzić, czy przedsiębiorca traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i uczciwy mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten zaakceptowałby taki warunek w drodze negocjacji indywidualnych³¹.

56. Ponadto Trybunał przypomniał, że załącznik, do którego odsyła artykuł 3 ust. 3 dyrektywy 93/13, zawiera jedynie przykładowy i niewyczerpujący wykaz warunków umowy, które mogą być uznane za nieuczciwe³². Wyjaśnił, że zgodnie z art. 4. ust. 1 dyrektywy 93/13 nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy, i z odniesieniem, w czasie wykonania umowy, do wszelkich okoliczności związanych z zawarciem umowy. Wynika z tego, że w tej perspektywie należy również ocenić skutki, które dany warunek umowy może wywoływać w ramach prawa znajdującego zastosowanie do tej umowy, co wymaga zbadania krajowego porządku prawnego³³.

57. W świetle tych ogólnych kryteriów należy stwierdzić, że dokonanie oceny nieuczciwego charakteru warunku dotyczącego obliczania odsetek zwykłych i klauzuli natychmiastowej wymagalności, do których odwołuje się sąd odsyłający, należy do owego sądu.

b) W przedmiocie klauzuli dotyczącej odsetek zwykłych

58. Klauzula 3 spornej umowy przewiduje, że „wzór matematyczny na obliczenie, na podstawie rocznej nominalnej stopy odsetek, kwoty odsetek naliczonych w każdym okresie jest następujący: $C \times d \times r / 360 \times 100$; przy czym C = pozostała do spłaty kwota kredytu na początku okresu rozliczeniowego, d = liczba dni w okresie rozliczeniowym, r = roczna nominalna stopa odsetek. [...] Do celów obliczenia odsetek przyjmuje się, że w roku jest 360 dni”.

59. Sporne postanowienie umowy należy do kategorii warunków, o których mowa w art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, a zatem warunków wyłączonych z oceny sądu krajowego. Niemniej jednak artykuł ten pozwala na kontrolę tych postanowień umowy jedynie wówczas, gdy nie są one sformułowane w sposób jasny i zrozumiały, jak ma to miejsce w postępowaniu głównym.

60. Sąd odsyłający, a także Komisja, wyrażają wątpliwość, czy sporne postanowienie – w zakresie, w jakim opiera się ono na złożonym wzorze matematycznym, którego znaczenia przeciętny konsument zapewne nie jest w stanie zrozumieć – spełnia wymogi redakcyjne i wymóg przejrzystości w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13. W szczególności Komisja podkreśla, że obliczenie odsetek na podstawie roku bankowego liczącego 360 dni pociąga za sobą zwiększenie stopy procentowej w stosunku do tej, która wynikałaby z obliczeń, w których za podstawę przyjęto by rok kalendarzowy o długości 365 dni³⁴.

30 — Zobacz wyrok Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 68.

31 — Ibidem, pkt 69; opinia rzecznik generalnej J. Kokott w sprawie Aziz, C-415/11, EU:C:2012:700, pkt 74.

32 — Wyroki: Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, pkt 25; Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 70.

33 — Wyrok Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 71 i przytoczone tam orzecznictwo.

34 — Zdaniem sądu odsyłającego, „dzieląc przez 360, ale mnożąc przez rzeczywistą liczbę dni miesiąca (365, lub 366 w latach przestępnych), [bank] zyskuje 5 dni za każdy rok istnienia hipoteki”.

61. W konsekwencji, jeśli sąd odsyłający stwierdzi, że warunek ten nie jest wyrażony w sposób jednoznaczny i zrozumiały i że z tego powodu jest objęty zakresem art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, powinien on zbadać go w świetle ogólnych kryteriów oceny przypomnianych w pkt 52–56 niniejszej opinii, a dokładniej, zbadać, czy w świetle tych kryteriów, sporny warunek stwarza wynikającą z umowy znaczącą nierównowagę praw i obowiązków stron na niekorzyść konsumenta. A zatem ocena ta powinna zostać przeprowadzona pod kątem przepisów krajowych, które znajdują zastosowanie w przypadku braku porozumienia stron oraz środków, którymi konsument dysponuje zgodnie z prawem krajowym w celu spowodowania zaniechania stosowania tego rodzaju warunków.

62. W ramach tej oceny sąd krajowy powinien rozpatrywać sprawę, biorąc pod uwagę wszystkie kryteria ustanowione w art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13, to znaczy uwzględniając rodzaj towarów lub usług, których umowa dotyczy, i odnosząc się – według stanu w chwili zawarcia umowy – do wszelkich okoliczności związanych z jej zawarciem oraz do innych postanowień tej umowy lub innej umowy, od których rozpatrywane postanowienie jest uzależnione. W tym względzie należy wziąć pod uwagę w szczególności limity cenowe ustanowione w przepisach krajowych oraz ewentualną niezgodność takiej metody obliczania z innym przepisem prawa hiszpańskiego o charakterze dyspozytywnym.

63. Ocena sądu odsyłającego powinna ponadto zmierzać do ustalenia, w jakich okolicznościach ewentualna nierównowaga powstaje „w sprzeczności z wymogami dobrej wiary”. Przypominam w tym względzie, że z utrwalonego orzecznictwa wynika, iż wymóg dobrej wiary oznacza, że przedsiębiorca traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i uczciwy mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten zaakceptowałby taki warunek w drodze negocjacji indywidualnych³⁵.

64. W każdym razie, jak wynika z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, przepis art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 nie został transponowany przez ustawodawcę krajowego. Jeżeli w rzeczywistości tak jest, przypominam, że brak transpozycji do prawa krajowego oznacza, iż zezwalając na możliwość pełnej kontroli sądowej nieuczciwego charakteru warunków, takich jak te, o których mowa w art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, przewidzianych w umowie zawartej pomiędzy sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem, rozpatrywane w postępowaniu głównym przepisy hiszpańskie pozwalają na zapewnienie konsumentowi, zgodnie z art. 8 dyrektywy 93/13³⁶, poziomu skutecznej ochrony wyższego niż ustalony przez dyrektywę³⁷, i to nawet wtedy, gdy postanowienie to dotyczy głównego przedmiotu umowy lub stosunku jakości do ceny świadczenia.

c) W przedmiocie klauzuli natychmiastowej wymagalności

65. Klauzula 6 bis spornej umowy³⁸ pozwala przedsiębiorstwu bankowemu żądać wcześniejszej spłaty kwoty kapitału, odsetek i różnych kosztów wobec braku spłaty dowolnej części kapitału lub odsetek³⁹.

35 — Wyrok *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 69; postanowienie *Banco Popular Español i Banco de Valencia*, C-537/12 i C-116/13, EU:C:2013:759, pkt 66.

36 — Artykuł 8 dyrektywy 93/13 stanowi, że „[w] celu zapewnienia wyższego stopnia ochrony konsumenta państwa członkowskie mogą przyjąć lub utrzymać bardziej rygorystyczne przepisy prawne zgodne z traktatem w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą”.

37 — Zobacz wyrok *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*, C-484/08, EU:C:2010:309, pkt 42, 43, który precyzuje, że „[...] w hiszpańskim porządku prawnym – jak zaznacza Tribunal Supremo [(sąd najwyższy)] – sąd krajowy w każdej sytuacji w ramach sporu dotyczącego umowy zawartej między sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem może dokonać oceny nieuczciwego charakteru warunku, który nie był negocjowany indywidualnie, dotyczącego w szczególności głównego przedmiotu tej umowy, nawet w przypadkach, w których warunek ten został sformułowany wcześniej przez sprzedawcę lub dostawcę prostym i zrozumiałym językiem”.

38 — Komisja słusznie zaznaczyła, że warunki dotyczące natychmiastowej wymagalności pozwalają przedsiębiorstwu bankowemu przeprowadzić egzekucję z przedmiotu zabezpieczenia w celu dochodzenia całości wierzytelności, nawet jeśli uchybienie dotyczyło tylko jednej raty, pod warunkiem, że zapis ten znajduje się w umowie kredytowej. Jednakże w następstwie wyroku *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, ustawodawca hiszpański zmienił art. 693 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego, przewidując, że brak płatności powinien obejmować co najmniej trzy raty miesięczne.

39 — Sąd odsyłający wskazuje również, że sporny warunek jest niezgodny z art. 693 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego, zmienionego ustawą 1/2013, ponieważ przepis ten umożliwia żądanie spłaty całości zadłużenia jedynie wtedy, gdy strony uzgodniły taką sankcję w przypadku nieuiszczenia trzech rat miesięcznych lub gdy liczba wymagalnych rat jest równoważna z tym, że dłużnik nie wykonał swojego zobowiązania do zapłaty przez okres wynoszący minimum trzy miesiące.

66. Jak Trybunał orzekł w wyroku Aziz⁴⁰, warunek ten należy rozpatrywać w świetle pewnych kryteriów. Sąd odsyłający musi sprawdzić zwłaszcza, w pierwszej kolejności, czy przysługiwanie przedsiębiorcy uprawnienia do uznania całej kwoty kredytu za wymagalną jest uzależnione od niewywiązania się przez konsumenta ze zobowiązania o zasadniczym dla danego stosunku umownego znaczeniu, w drugiej kolejności, czy uprawnienie takie przysługuje w przypadkach, w których takie niewywiązanie się ma charakter wystarczająco poważny w stosunku do kwoty kredytu i okresu, na który go udzielono, w trzeciej kolejności, czy uprawnienie to stanowi odstępstwo od mających zastosowanie w tym zakresie reguł oraz, w czwartej i ostatniej kolejności, czy prawo krajowe przewiduje odpowiednie i skuteczne środki umożliwiające konsumentowi, w odniesieniu do którego stosowany jest taki warunek umowy, podważenie skutków owej wymagalności kredytu⁴¹.

67. W ramach weryfikacji kryteriów przypomnianych w poprzednim punkcie sąd odsyłający ma wątpliwości co do możliwości powołania się na przewidywalny lub nieprzewidywalny charakter niewykonania zobowiązania w świetle art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13. Mówiąc dokładniej, podnosi on, że brak poważnego charakteru niewykonania rozpatrywanego zobowiązania prowadzi do powstania wątpliwości, w świetle trzeciego kryterium wskazanego powyżej, co do możliwości wzięcia pod uwagę – aby ocenić, czy sporny warunek umowy stawia konsumenta w sytuacji mniej korzystnej niż przewidziana przez przepisy prawne o charakterze dyspozytywnym – okoliczności późniejszych wobec zawarcia umowy, a zatem do postawienia pytania o przewidywalny lub nieprzewidywalny charakter niewykonania zobowiązania, podczas gdy art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13 odnosi się do okoliczności związanych z zawarciem umowy „w czasie wykonania [zawarcia] umowy”.

68. Zdaniem tego sądu prawo hiszpańskie pozwala, w braku przeciwnego postanowienia, na wcześniejsze rozwiązanie umowy w zakresie, w jakim można było przewidzieć (okoliczność zaistniała po zawarciu umowy), że konsument dopuści się poważnego naruszenia jej warunków⁴². Zatem, mimo że niezapłacenie siedmiu rat miesięcznych spośród całości rat w liczbie 564 nie było, zdaniem sądu odsyłającego, wystarczająco poważne, uchybienie to powoduje przewidywalność niewykonania takiego zobowiązania⁴³.

69. Co się tyczy reguł unormowanych przepisami o charakterze dyspozytywnym, pozwalających ocenić istnienie znaczącej nierównowagi między stronami, jak wymaga tego orzecznictwo, wydaje mi się, że sąd odsyłający może wziąć pod uwagę przepisy obowiązujące w chwili zawarcia umowy jako okoliczność związaną z jej zawarciem. Moim zdaniem bowiem art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13 pozwala na uwzględnienie okoliczności późniejszych wobec zawarcia umowy, pod warunkiem że wzięcie takich okoliczności przyszłych pod uwagę wynika z analizy przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, obowiązujących w chwili zawarcia umowy.

70. Jednakże, jak słusznie podnosi Komisja, należy zauważyć, że okoliczności towarzyszące zawarciu umowy obejmują także łatwe do przewidzenia okoliczności przyszłe i okoliczności już istniejące, lecz znane wyłącznie jednej ze stron. W tym względzie ocena nieuczciwego charakteru spornego warunku powinna uwzględnić przewidywania dotyczące rozwoju sytuacji na rynkach, o których konsument może nie wiedzieć, ale które mogą być dobrze znane przedsiębiorcy.

40 — C-415/11, EU:C:2013:164.

41 — Ibidem, pkt 73.

42 — Zdaniem sądu odsyłającego możliwość skorzystania z wcześniejszej wymagalności, przewidziana umową rozpatrywaną w postępowaniu przed sądem odsyłającym, stanowi odstępstwo od przepisów o charakterze dyspozytywnym, w szczególności art. 1124, 1467 i 1504 kodeksu postępowania cywilnego, i umniejsza prawa, które przysługiwałyby konsumentowi w przypadku braku spornego warunku.

43 — Należy zauważyć, że, jak podniosła Komisja, charakter wystarczająco poważny zalegania z jedną ratą spośród 564 przewidzianych w umowie zawartej na 47 lat budzi co najmniej wątpliwości. Sąd odsyłający wskazuje w tym względzie, że braku zapłaty jednej raty o wysokości 448,62 EUR na poczet kredytu opiewającego na kwotę 81 600 EUR, nie można uznać za poważne niewykonanie zobowiązania.

d) W przedmiocie możliwości wzięcia pod uwagę przez sąd krajowy stosunku jakości do ceny w ramach kontroli nieuczciwego charakteru warunków umowy

71. W odniesieniu do możliwości wzięcia przez sąd krajowy pod uwagę w ramach kontroli nieuczciwego charakteru warunków umowy stosunku jakości do ceny, rząd hiszpański podnosi w swoich uwagach na piśmie, że zgodnie z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 ocena stosunku jakości do ceny w trakcie kontroli nieuczciwego charakteru danego warunku jest możliwa jedynie wówczas, gdy warunek ten nie jest zredagowany w sposób jasny i zrozumiały, czego ocena należy do sądu odsyłającego.

72. Nie zgadzam się z tym argumentem. Należy przypomnieć, w pierwszej kolejności, że chodzi tu nie tyle o zbadanie warunku dotyczącego relacji jakości do ceny świadczenia, co o możliwość wzięcia pod uwagę przez sąd krajowy, w sensie ogólnym, stosunku jakości do ceny w ramach kontroli nieuczciwego charakteru warunków umowy. W tym względzie przypominam, że motyw dziewiętnasty dyrektywy 93/13 stanowi, że chociaż ocena nieuczciwego charakteru warunków nie będzie dotyczyła warunków określających główny przedmiot umowy oraz stosunku jakości towarów i usług do ich ceny, to główny przedmiot umowy i stosunek jakości towaru do jego ceny może jednak być brany pod uwagę przy ocenie uczciwości innych postanowień umowy. W konsekwencji nic nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy uwzględnił tego rodzaju czynnik.

e) Wniosek częściowy

73. Niedparcie nasuwa się wniosek, że w ramach analizy ewentualnie nieuczciwego charakteru klauzuli natychmiastowej wymagalności, takiej jak uzgodniona w umowie będącej przedmiotem postępowania głównego, do sądu krajowego należy zbadanie, po pierwsze, czy zastosowanie tego warunku zależy od niewykonania przez konsumenta zobowiązania umownego o zasadniczym znaczeniu, po drugie, czy takie niewykonanie ma charakter wystarczająco poważny w stosunku do okresu spłaty oraz kwoty kredytu, po trzecie, czy warunek ten stanowi odstępstwo od krajowych przepisów ustawowych o charakterze dyspozytywnym mających zastosowanie w tej dziedzinie, i po czwarte, czy prawo krajowe przewiduje odpowiednie i skuteczne środki umożliwiające konsumentom podważenie skutków takiego warunku.

74. Ponadto art. 4 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że do sądu krajowego należy wzięcie pod uwagę, w ramach badania warunków umowy, stosunku jakości do ceny dostawy lub świadczenia opartego na umowie kredytu rozpatrywanej w całości, limitów cenowych ustanowionych w przepisach krajowych, łatwych do przewidzenia okoliczności przyszłych i okoliczności już istniejących, lecz znanych wyłącznie jednej ze stron w chwili zawarcia umowy oraz okoliczności późniejszych wobec zawarcia umowy, pod warunkiem że wzięcie takich okoliczności przyszłych pod uwagę wynika z analizy przepisów prawa krajowego obowiązujących w chwili zawarcia umowy.

3. W przedmiocie pytania czwartego

75. Występując z czwartym pytaniem, sąd odsyłający pragnie w istocie ustalić, po pierwsze, czy dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie stosowaniu przepisu krajowego takiego jak art. 693 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego, dotyczącego natychmiastowej wymagalności w ramach umowy kredytu hipotecznego, a po drugie, kwestię spoczywającego na sądzie krajowym obowiązku stwierdzenia bezskuteczności klauzuli natychmiastowej wymagalności, po uprzednim stwierdzeniu jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli w praktyce kredytodawca spełnił przesłanki przewidziane w tym przepisie krajowym.

76. Jeśli chodzi w pierwszej kolejności o zgodność art. 693 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego z dyrektywą 93/13, przypominam przede wszystkim, że zgodnie z art. 1 ust. 2 omawianej dyrektywy „warunki umowy odzwierciedlające [bezwzględnie] obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze [...] nie będą podlegały przepisom niniejszej dyrektywy”. Ponadto, zgodnie z motywem trzynastym dyrektywy 93/13, jej art. 1 ust. 2 „obejmuje również zasady, które zgodnie z prawem [krajowym] będą stosowane między umawiającymi się stronami z zastrzeżeniem, że nie dokonano żadnych innych uzgodnień”.

77. W tym kontekście pojawia się na wstępie pytanie, czy art. 693 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego jest objęty zakresem stosowania dyrektywy 93/13.

78. W tym względzie z postanowienia odsyłającego wynika, po pierwsze, że sporny warunek, który powtarza treść art. 693 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu obowiązującym przed zmianą, nie odzwierciedla „bezwzględnie obowiązującego” przepisu ustawowego lub wykonawczego. Po drugie, z postanowienia odsyłającego oraz z uwag rządu hiszpańskiego i Komisji wynika, że artykuł ten nie jest również przepisem o charakterze dyspozytywnym, ponieważ nie może mieć zastosowania w przypadku braku porozumienia pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem. Przeciwnie, artykuł ten wyraźnie wskazuje na to, że aby mógł on wywierać skutki, konieczne jest porozumienie między stronami⁴⁴. Artykuł ten, w wersji zmienionej ustawą 1/2013, pozwala przedsiębiorstwom bankowym na wszczęcie postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką w celu zażądania całości należnego długu z tytułu kapitału i odsetek w przypadku braku zapłaty przynajmniej trzech rat miesięcznych, pod warunkiem że zapis ten znajduje się w akcie notarialnym ustanawiającym zabezpieczenie hipoteką, który stanowi tytuł wykonawczy.

79. W konsekwencji, jeśli prawdą jest, że art. 693 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego, w wersji sprzed ustawy 1/2013⁴⁵, jest powtórzony w umowie stanowiącej przedmiot postępowania głównego, a konkretnie w klauzuli natychmiastowej wymagalności, to pragnę zauważyć, że pomimo swego charakteru przepisu ustawowego lub wykonawczego ów przepis krajowy nie ma ani charakteru bezwzględnie obowiązującego, ani dyspozytywnego. Wydaje się zatem, że na podstawie motywu trzynastego dyrektywy 93/13 przepis ten nie wchodzi w zakres stosowania art. 1 ust. 2 tej dyrektywy, która znajduje zatem zastosowanie⁴⁶.

80. Należy stwierdzić, że w zakresie, w jakim art. 693 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy w obliczu nieuczciwego warunku mógł z urzędu odstąpić od jego stosowania, dyrektywa 93/13 nie stoi na przeszkodzie stosowaniu takiego przepisu krajowego⁴⁷. Jednakże ze względu na to, że przepis ten wymaga istnienia wyraźnego porozumienia między stronami, z jego treści wynika, jak się wydaje, że nie ma on zastosowania w braku takiego porozumienia.

81. Z powyższego wynika moim zdaniem, że dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi ona na przeszkodzie stosowaniu przepisu krajowego dotyczącego natychmiastowej wymagalności w ramach umowy kredytu hipotecznego, o ile, po pierwsze, przepis ten nie ma ani charakteru bezwzględnie obowiązującego, ani dyspozytywnego, po drugie, jego stosowanie zależy jedynie od istnienia porozumienia między stronami, po trzecie, pozostaje on bez wpływu na ocenę przez sąd krajowy, przed którym toczy się postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności

44 — Komisja wyjaśniła podczas rozprawy, że przepis ten pozwala kredytodawcy na żądanie spłaty całości należnego długu z tytułu kapitału i odsetek w ramach procedury skróconej, takiej jak postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką.

45 — W szczególności, w przypadku zalegania z jedną ratą.

46 — Zobacz, a contrario, wyrok Barclays Bank, C-280/13, EU:C:2014:279, pkt 42.

47 — Zobacz podobnie postanowienie Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-602/13, EU:C:2015:397, pkt 45.

zabezpieczonej hipoteką na podstawie danej umowy, nieuczciwego charakteru warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności i, po czwarte, nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd ten odstąpił od stosowania tego warunku w razie stwierdzenia jego nieuczciwego charakteru w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy⁴⁸.

82. Co się tyczy, po drugie, pytania, czy niezastosowanie, począwszy od pierwszego uchybienia obowiązkowi dokonania płatności, przez przedsiębiorstwo bankowe warunku, którego nieuczciwy charakter stwierdził sąd krajowy, powoduje brak konieczności przeprowadzenia kontroli sądowej tego warunku, sąd odsyłający uważa, że klauzula 6 bis umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym, która przewiduje natychmiastową wymagalność kredytu hipotecznego w przypadku opóźnienia jego spłaty, stanowi warunek nieuczciwy.

83. Sąd ten opiera się na fakcie, że ów warunek umowy pozwala przedsiębiorstwu bankowemu na ustanowienie znaczącej nierównowagi na niekorzyść konsumenta, ponieważ stanowi on, że przedsiębiorstwo bankowe może zażądać natychmiastowej spłaty kapitału, odsetek i różnych kosztów, w szczególności, w przypadku niedokonania w ustalonym terminie należnej spłaty na poczet kwoty głównej, odsetek lub zaliczek. Sąd odsyłający podkreśla w tym względzie, że przedsiębiorstwo bankowe ma 564 okazje do uruchomienia skutków prawnych niezgodnych z wymogami dobrej wiary. Innymi słowy, warunek ten umożliwia bankowi nie tylko żądanie spłaty całości niespłaconego zadłużenia i jednoczesne nałożenie różnych opłat, lecz również wszczęcie nadzwyczajnego i skróconego postępowania sądowego, co ogranicza dostępne środki odwoławcze.

84. Pragnę zauważyć, że jak przypomniano w pkt 44 niniejszej opinii, ustanowiony przez dyrektywę 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania⁴⁹. W związku z tym – i w celu zapewnienia skutku odstraszającego art. 7 dyrektywy 93/13 – uprawnienia sądu krajowego, który stwierdza istnienie nieuczciwego warunku w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, nie mogą zależeć od faktycznego stosowania lub niestosowania tego warunku⁵⁰.

85. W niniejszym przypadku fakt, że przedsiębiorstwo bankowe wszczęło postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką dopiero po niezapłaceniu siedmiu kolejnych rat miesięcznych, jest okolicznością faktyczną, która nie może być brana pod uwagę przy dokonywaniu oceny nieuczciwego warunku umowy, zmierzającego w rzeczywistości do umożliwienia przedsiębiorstwu bankowemu przeprowadzenia egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką w przypadku niedokonania płatności chociażby jednej raty. Pragnę w tym względzie zauważyć, że w dziedzinie ochrony konsumentów racjonalne zachowanie na gruncie nieuczciwej umowy nie może pozbawić warunku umowy jego nieuczciwego charakteru.

86. Ponadto, jak wynika z utrwalonego orzecznictwa, art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie powinien być rozumiany w ten sposób, że umożliwia on sądowi krajowemu – w przypadku gdy stwierdzi on istnienie nieuczciwego warunku w umowie zawartej pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem – zmianę treści tego warunku, a nie jedynie odstąpienie od jego stosowania w stosunku do owego konsumenta⁵¹. Możliwość ta została dopuszczona przez Trybunał jedynie w przypadku stwierdzenia nieważności umowy w całości, w celu uniknięcia szczególnie niekorzystnych konsekwencji, na jakie mógłby zostać narażony konsument⁵², co nie ma miejsca w postępowaniu głównym, ponieważ sporny warunek był zresztą akcesoryjny i można go było oddzielić od pozostałych postanowień umowy kredytowej.

48 — Zobacz podobnie ibidem, pkt 46.

49 — Zobacz w szczególności wyrok Barclays Bank, C-280/13, EU:C:2014:279, pkt 32.

50 — Zobacz podobnie postanowienie Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-602/13, EU:C:2015:397, pkt 50.

51 — Wyrok Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 71.

52 — Wyrok Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 83.

87. Jestem zatem zdania, że dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że przepis krajowy dotyczący natychmiastowej wymagalności, taki jak będący przedmiotem postępowania głównego, nie stoi na przeszkodzie spoczywającemu na sądzie krajowym obowiązkowi stwierdzenia bezskuteczności warunku, po uprzednim stwierdzeniu jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli w praktyce kredytodawca spełnił przesłanki przewidziane w tym przepisie krajowym.

V – Wnioski

88. W świetle całości powyższych rozważań proponuję, aby na pytania prejudycjalne zadane przez Juzgado de Primera Instancia n° 2 de Santander (sąd pierwszej instancji nr 2 de Santander) Trybunał odpowiedział w następujący sposób:

1) Ochrona, którą zapewniają konsumentom art. 6 i 7 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, oznacza, że przeprowadzenie na pierwszym etapie kontroli z urzędu dotyczącej jednego lub większej liczby warunków umowy nie ogranicza obowiązku sądu krajowego do zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru innych warunków umowy na późniejszym etapie postępowania.

2) W ramach analizy ewentualnie nieuczciwego charakteru warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności, takiego jak ustanowiony w umowie będącej przedmiotem postępowania głównego, do sądu krajowego należy zbadanie, po pierwsze, czy zastosowanie tego warunku zależy od niewykonania przez konsumenta zobowiązania umownego o zasadniczym znaczeniu, po drugie, czy takie niewykonanie ma charakter wystarczająco poważny w stosunku do okresu spłaty oraz kwoty kredytu, po trzecie, czy rzeczony niewykonanie stanowi odstępstwo od krajowych przepisów ustawowych o charakterze dyspozytywnym mających zastosowanie w tej dziedzinie, i po czwarte, czy prawo krajowe przewiduje odpowiednie i skuteczne środki umożliwiające konsumentom podważenie skutków takiego warunku.

3) Artykuł 4 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że do sądu krajowego należy wzięcie pod uwagę, w ramach badania warunków umowy, stosunku jakości do ceny dostawy lub świadczenia opartego na umowie kredytowej rozpatrywanej w całości, limitów cenowych ustanowionych w przepisach krajowych, łatwych do przewidzenia okoliczności przyszłych i okoliczności już istniejących, lecz znanych wyłącznie jednej ze stron w chwili zawarcia umowy oraz okoliczności późniejszych wobec zawarcia umowy, pod warunkiem że wzięcie takich okoliczności przyszłych pod uwagę wynika z analizy przepisów prawa krajowego obowiązujących w chwili zawarcia umowy.

4) Dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że:

- po pierwsze, nie stoi ona na przeszkodzie stosowaniu przepisu krajowego dotyczącego natychmiastowej wymagalności w ramach umowy kredytu hipotecznego, takiego jak będący przedmiotem postępowania głównego, o ile, po pierwsze, przepis ten nie ma ani charakteru bezwzględnie obowiązującego, ani dyspozytywnego, po drugie, jego stosowanie zależy jedynie od istnienia porozumienia między stronami, po trzecie, pozostaje on bez wpływu na ocenę przez sąd krajowy, przed którym toczy się postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką na podstawie danej umowy, nieuczciwego charakteru warunku dotyczącego natychmiastowej wymagalności, po czwarte, nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd odstąpił od stosowania tego warunku w razie stwierdzenia jego nieuczciwego charakteru w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy,
- po drugie, ten sam przepis krajowy nie stoi na przeszkodzie spoczywającemu na sądzie krajowym obowiązkowi stwierdzenia bezskuteczności warunku, po uprzednim stwierdzeniu jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli w praktyce kredytodawca spełnił przesłanki przewidziane w tym przepisie krajowym.